

Stockholm 2025-11-21

Uttalande över lagrådsremiss - Ett ställföreträderskap att lita på

Den 5 maj 2021 presenterades utredningen God man och förvaltare - en översyn (SOU 2021:36). Regeringen har gått vidare med en lagrådsremiss - Ett ställföreträderskap att lita på, som ska utmynna in en proposition för lagförslag.

Riksförbundet frivilliga samhällsarbetare, RFS, har länge framfört vikten och det akuta behovet av att moderniserad lagstiftning för gode män och förvaltare för att säkerställa en rättssäker ordning för de cirka 127 000 individer som idag är beroende av en ställföreträdare.

RFS ser positivt på att det blir tydligare i lagstiftningen om inflytande för huvudmän genom att ställföreträdaren i högre grad ska beakta huvudmannens vilja eller förmodade inställning. Att huvudmannens vilja och välbefinnande sätts i fokus, kan stärka huvudmannen långsiktigt när egna medel tydligare får används för det personen mår bra av och har glädje av till exempel hobby eller ett intresse utifrån personens behov och önskemål med hänsyn till omdömeslöst slöseri.

Det kan uppstå oklarheter i förutsägbarhet för anhöriga eller annan aktör när nya förordnanden utifrån personliga och/eller ekonomiska förhållanden pågår parallellt med äldre förordnanden. Det behövs också samverkan mellan civilsamhälle och myndigheter för att distribuera befintlig, ny, kvalitetssäkrad och aktuell information till ställföreträdare och huvudmän.

RFS anser att ett nationellt ställföreträdaregister och en ansvarig myndighet är nödvändiga delar för att skapa ett transparent, rättssäkert och hållbart system. Ett nationellt ställföreträdaregister kan underlätta och minska risken för missbruk och felaktig hantering och göra det lättare för ställföreträdare att visa sin behörighet i kontakter med bland annat myndigheter och banker samt möjliggöra digitala lösningar, vilket kan öka tryggheten för flera aktörer i samhället. RFS anser det mycket angeläget att fortsatta initiativ tas för att möjliggöra att ställföreträdare ska kunna företräda huvudmannen digitalt. Ett sätt skulle kunna vara ett en särskild digital behörighet för ställföreträdare. RFS anser att det är viktigt att beakta personlig integritet när det gäller spridning av personuppgifter i ställföreträdaregister där direktåtkomst till registret behöver regleras tydligt med rättslig grund där prövning behöver göras i varje enskilt fall i syfte att skydda enskilda personers integritet.

RFS vill framföra vikten av att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd bjuder in aktörer inom civilsamhället då ställföreträdersystemet bygger på civilsamhällets engagemang både vad gäller de enskilda ställföreträdarna som åtar sig uppdrag för att stödja en medmänniska och de civilsamhällesorganisationer som verkar för att stödja ställföreträdare och huvudmän. En myndighet med övergripande ansvar inom ställföreträdarområdet som att ta fram föreskrifter och allmänna råd och ansvara för utbildning av ställföreträdare är välkommet utifrån behov av tydligare stöd, likvärdighet och hållbarhet. RFS besitter en gedigen kunskap i frågorna samt har lång erfarenhet av att arbeta med de målgrupper som berörs vad gäller utbildning, metoder och stöd.

Vi representerar över 4000 medlemmar med lagreglerade frivilliguppdrag som gode män, förvaltare och god man för ensamkommande flyktingbarn. RFS arbetar med att sprida kunskap genom vårt utbildningsmaterial Rollkoll och Rätt att delta där materialen ger stöd till god man och förvaltare i uppdraget, i samverkan med andra aktörer, vem som gör vad och att personen vi är till för görs delaktig i uppdraget. Vi arbetar för att öka kunskapen om våra medlemmars situation och stödja våra medlemmar i uppdragen. Tillsammans med våra lokalföreningar och alla medlemmar verkar vi för ett medmänskligare samhälle, där människor får den hjälp och det stöd de har rätt till och där våra medlemmar har hållbara uppdrag. Vi är en kunskapsresurs och vi anser att det är av yttersta vikt att kunskapen som finns i civilsamhället beaktas på ett klokt sätt.

Majoriteten av RFS lokalföreningar samverkar idag med de kommunala överförmyndarverksamheterna bland annat i utbildningsfrågor och stöd till ställföreträdare. Det behövs en kör av röster och en skog av hänsyn för personer vi är till för. Det är viktigt att ta civilsamhällets kompetens i beaktande med en långsiktig och hållbar struktur för samverkan mellan myndighet och civilsamhälle. Vi efterfrågar en organisation som bygger på samarbete, ömsesidigt förtroende och gemensamma insatser för ett rättssäkert system för såväl huvudmän som ställföreträdare.

RFS ser behov av krafttag för att underlätta rekrytering och att behålla ställföreträdare för att möta morgondagens behov. Det är viktigt att ta vara på engagemang och att rekryteringsfrågan hanteras. Det är fortfarande oklart hur rekryteringsfrågan ska hanteras.

Det saknas nationella riktlinjer för arvode och direktiv som säkerställer ställföreträdarens rätt till ersättning och att ersättning tilldelas utifrån en enhetlig taxa. RFS beklagar att det inte förslås ändringar i reglerna när det kommer till arvode eftersom det finns skillnader och oklarheter gällande skäligt arvode i landet. RFS vill åter påtala att ställföreträdaren har rätt till ett skäligt arvode och

vi anser att kommunen ska ha ansvar för att garantera ställföreträdaren arvode för utfört uppdrag.

RFS ser positivt på att förslaget att ett godmanskap ska upphöra om huvudmannen inte längre samtycker, vilket kan stärka huvudmannen i rätten till självbestämmande och stärka ställföreträdaren genom ytterligare fokus på samtycke från huvudmannen.

RFS anser att frågor om stöd till ställföreträdare inte enbart kan bedrivas inom ramen för kommunernas serviceskyldighet och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd kommande allmänna råd och annat material till stöd för ställföreträdare. Stödet till ställföreträdare skulle också kunna utvidgas till löpande fortbildning eller mentorskap till nya ställföreträdare för att ställföreträdarna inte ska uppleva ensamhet i sina uppdrag. Att kunna "bolla" frågor med sin överförmyndare i förlängningen skulle innebära underlättande i rekryteringsarbetet samt medföra att fler väljer att fortsätta ta uppdrag. RFS delar inte uppfattningen att det per definition finns en motsättning i att överförmyndarverksamheterna rekryterar, utövar tillsyn samt erbjuder råd och stöd. Som konstateras i utredningen har till exempel länsstyrelsen denna dubbla roll.

Det är viktigt att värna frivilliga ställföreträdare. Att vara ställföreträdare är ett frivilliguppdrag. Därför borde det vara en självklarhet att införa en maxgräns för tillämpningen av "så snart som möjligt" för hur länge en ställföreträdare kan förväntas kvarstå i ett uppdrag som hen begärt sig entledigad ifrån. I detta sammanhang måste dock ställföreträdarens rätt att avsluta sitt uppdrag ställas i relation till huvudmannens rätt till en ställföreträdare. RFS anser att det är rimligt att en ställföreträdare under en övergångsfas kan behöva vänta in att överförmyndaren hinner rekrytera en ny ställföreträdare. Vi menar dock att väntetiden för ställföreträdare som vill avsluta sitt uppdrag idag är alltför lång och orimlig för ett frivilliguppdrag.

RFS anser att kravet på att ställföreträdarens dödsbo att upprätta en sluträkning bör tas bort. Det är orimligt att dödsbo ska upprätta en sluträkning när det finns erfarna ställföreträdare som kan utföra uppdraget korrekt.

RFS har framfört att överförmyndarnas granskning av årsräkningar inte ska ta för lång tid. RFS ser positivt på en bestämmelse om att överförmyndarens ska granska handlingarna inom sex månader från att handlingarna har kommit in. Det ligger såväl huvudmannens som ställföreträdarens intresse att granskningen som idag inte kan ta upp emot ett år eller mer.

Överförmyndare har flera möjligheter att agera gentemot ställföreträdare. De kan välja att hålla inne arvode eller entlediga en ställföreträdare som missköter sitt uppdrag. Ställföreträdaren agerar även under skadeståndsansvar om de

utsätter huvudmannen för ekonomisk skada. Vi ser positivt på överförmyndarens skyldighet att polisanmäla ställföreträdare som misstänks för brottslighet. Vi menar att överförmyndaren idag redan har långtgående verktyg för granskning och att ytterligare införa ett vitstesförläggande gällande handlingar eller upplysningar är ett långtgående förslag som inte fyller någon funktion. RFS anser att det stärker misstänklighöret av ställföreträdare, vilket är ett problem både ur perspektivet att värna om den stora grupp ställföreträdare som sköter sina uppdrag mycket väl och utifrån ett rekryteringsperspektiv där allt färre är villiga att åta sig ett uppdrag som är kopplat till så stora personliga risker. Ställföreträdare redan idag har ett stort ansvar. Ställföreträdaruppdraget är ett frivilliguppdrag och åtgärderna måste stå i proportion till det.

Avslutningsvis hade vi gärna sett en förordning om statsbidrag för att möjliggöra och stärka det stöd och sammanhang vi som del av civilsamhället bidrar med idag samt för att säkra en hållbar samverkan mellan civilsamhälle och myndighet för en gynnsam utveckling inom ställföreträdarområdet. Med detta uttalande som grund ser vi fram emot de stora förbättringar som möjliggörs och vi ser fram emot att samverka för ett rättssäkrare och medmänskligare ställföreträdarskap.

Jennica Simesgården
Förbundsordförande

Fredrik Nilsson
Förbundssekreterare